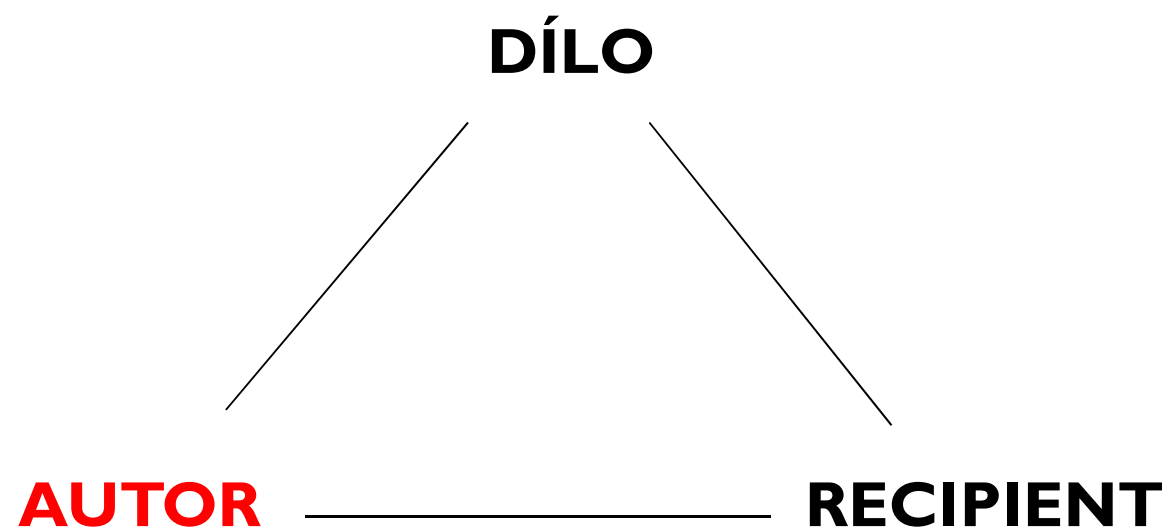

Co je součástí uměleckého díla?

Přístupy k problému

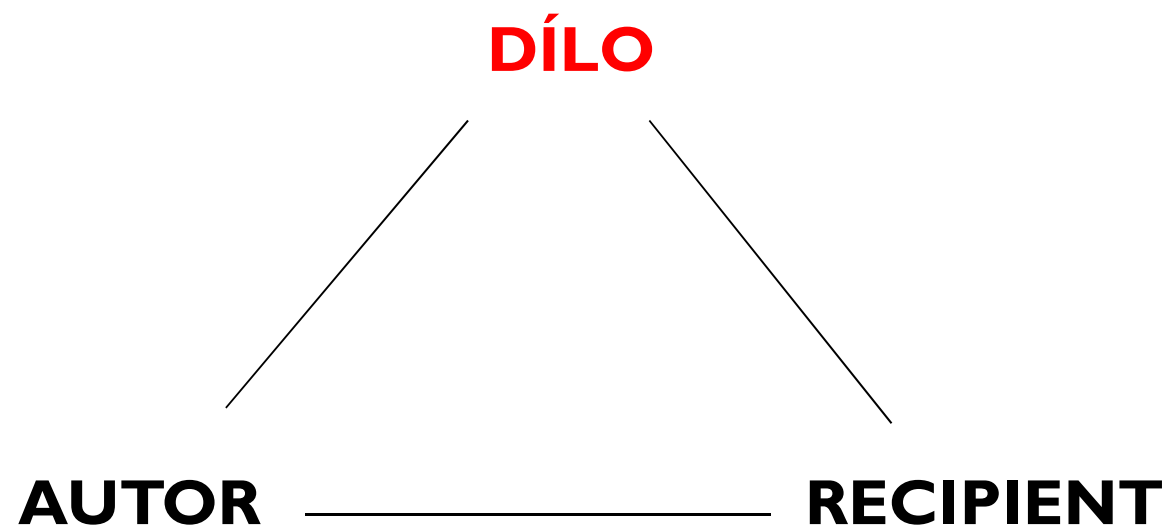
Přítomnost autora v díle

- ▶ 2. pol. 19. století
- ▶ Hypolite Taine
  - ▶ Teorie 3 faktorů
  - ▶ Rasa, prostředí a doba
- ▶ Biografismus
- ▶ Studium pramenů

Přístupy k problému

Dílcentrická interpretace

- ▶ od 20. – 30. let 20. století
  - ▶ Ruský formalismus, 1915 – cca 1930 (Roman Osipovič Jakobson, Peter Bogatyrev, Gregor Vinokurov)
  - ▶ Francouzský strukturalismus
  - ▶ Pražský lingvistický kroužek
  - ▶ Nový kriticismus (New Criticism)

- ▶ Lingvistický přístup
- ▶ Důraz na formu
- ▶ Opomíjení:
  - ▶ biografie
  - ▶ dějiny literatury
  - ▶ dějiny kultury
  - ▶ recepce díla

Morfologie pohádky (Propp)

Jakými metodami můžeme dojít k přesnému popisu pohádky?

Porovnejme následující případy:

1. Car dává odvážnému mládenci orla. Orel odnáší mládence do jiné říše. (171)
2. Stařec dává Sučenkovi koně. Kůň odnáší Sučenka do jiné říše. (132)
3. Čaroděj dává Ivanovi loďku. Loďka odnáší Ivana do jiné říše. (138)
4. Carova dcera dává Ivanovi prsten. Pomocníci z prstenu odnášejí Ivana do jiné říše. (156) atd.

V uvedených případech jsou veličiny stálé a proměnlivé. Mění se pojmenování (a s nimi i atributy) jednajících osob, nemění se jejich činnosti neboli *funkce*. Z toho vyplývá, že pohádka často připisuje stejné činnosti různým postavám. To nám umožňuje zkoumat pohádku podle funkcí jednajících osob.

Vrstvy uměleckého díla

- ▶ Květoslav Chvatík: *Strukturální estetika* (1994, 2001)
- ▶ 3 vrstvy díla:
  - ▶ předmětná (materiální/znaky)
  - ▶ významová
  - ▶ vrstva smyslu – odkazuje mimo dílo ke kulturnímu a ideologickému kontextu

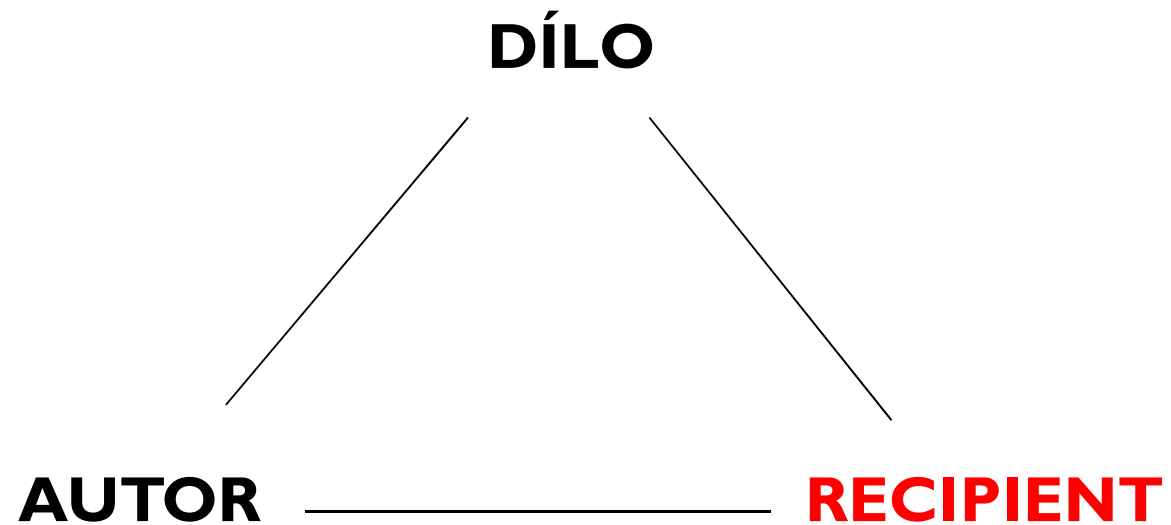

Recepční školy

Přístupy k problému

Recepční školy

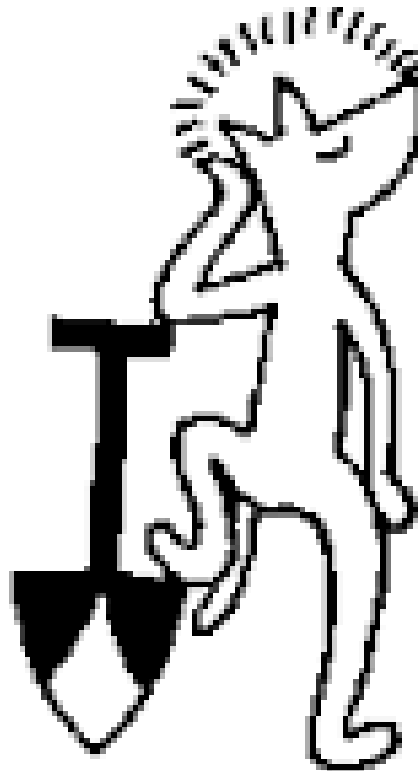
- ▶ od 60. let 20. století
- ▶ Proměnlivost **estetických objektů** spjatých s tímtéž hmotným dílem (artefaktem)
- ▶ Intersubjektivita je identita garantována:
  - ▶ Artefaktem
  - ▶ Sociálním charakterem struktury umění
- ▶ Historičnost díla – dějiny recepce
  - ▶ Proces čtení
  - ▶ Produktivní recepce, Dialogické čtení
  - ▶ Implicitní čtenář

Umělecké dílo jako znak

Co to je?

Co je to znak?

- ▶ (sv. Augustin): „něco,“ co kromě svého působení na (naše) smysly působí i na (naši) mysl [ukazující na něco mimo sebe]
- ▶ Scholastika: „něco,“ co zastupuje něco jiného
- ▶ (J. Mukařovský): Znak je smyslovou realitou, jež se vztahuje k jiné realitě, kterou má vyvolávat

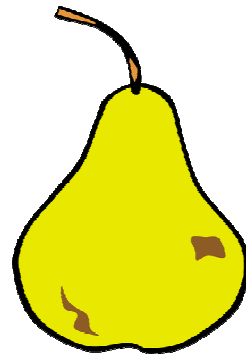
Mukařovský: Umělecké dílo jako znak, 2008.

- ▶ Znak je uspořádaná dvojice $Znak = (I, Y)$
  - ▶ označujícího (I) a
  - ▶ označovaného (Y)

Typologie znaků (Ch. Peirce)

▶ Ikon

Haf haf! <štěkot>

Typologie znaků (Ch. Peirce)

▶ Index

Kouř

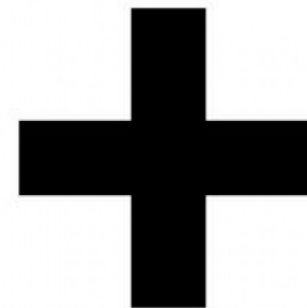
Zvýšená teplota

Haf haf! <pes>

Typologie znaků (Ch. Peirce)

▶ Symbol

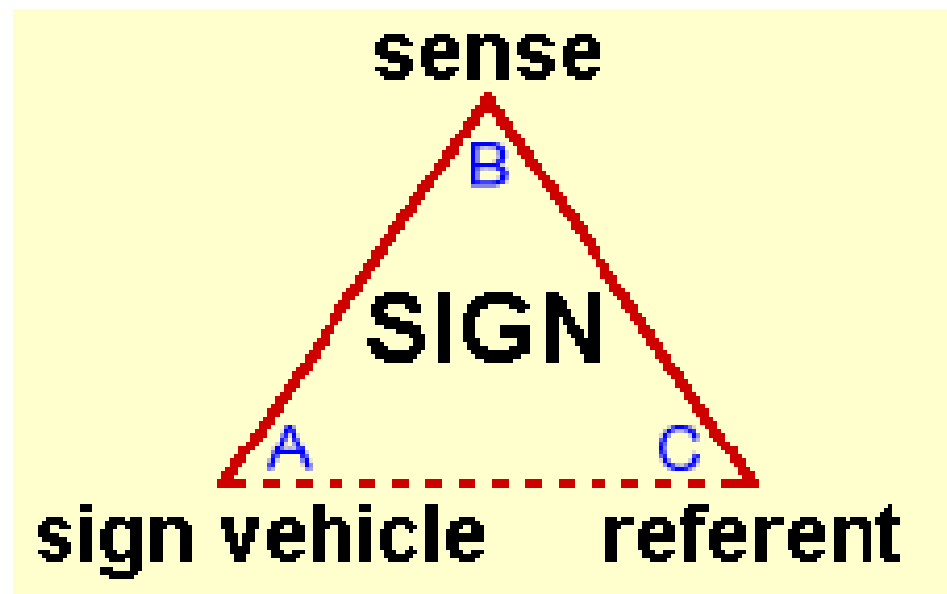

Triadické pojetí znaku

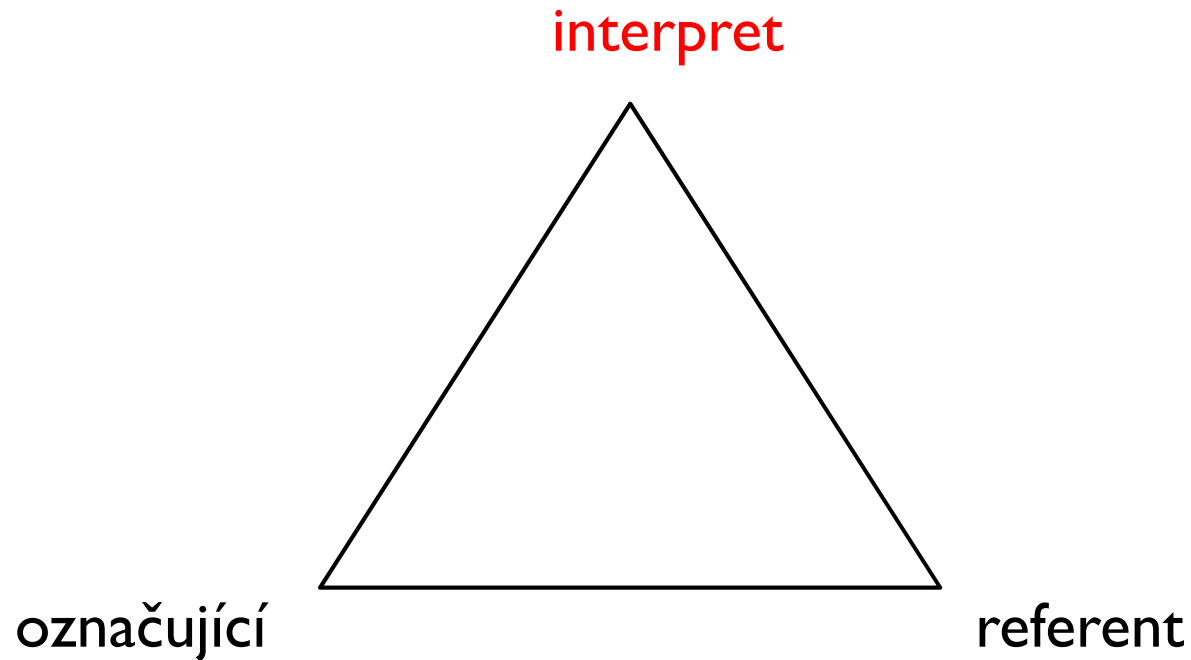

- ▶ Richards-Ogdenův trojúhelník

Pojetí znaku - PEIRCE

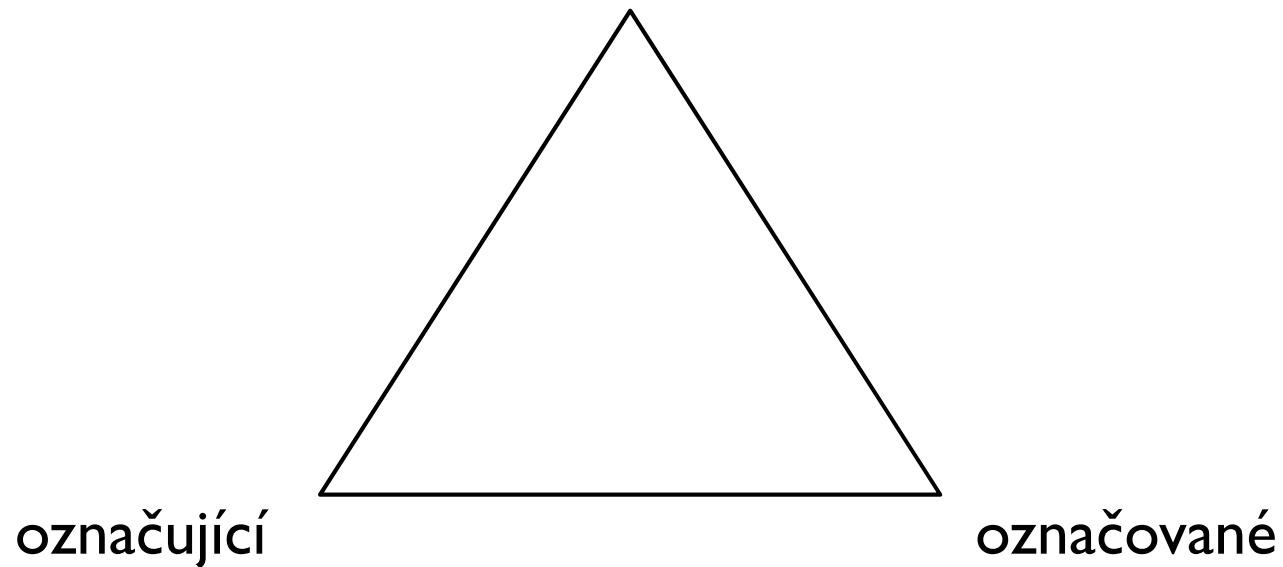

- ▶ význam se konstituuje v hlavě interpreta
- ▶ ...vzhledem k interpretovi
- ▶ „subjektivita“

Pojetí znaku - FREGE

---

smysl (pojem)

- ▶ smysl – objektivní význam
- ▶ realismus
- ▶ „platónské ideje“

Umělecké dílo jako znak

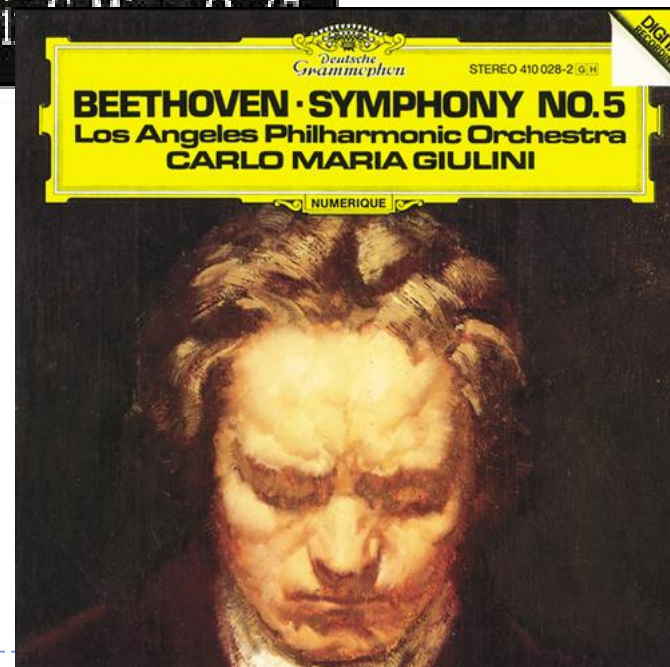
- ▶ (JM): Podobně jako jazyk má i umělecké dílo povahu znaku; tím se liší zejména od „výrazu“ (exprese)... umělecké dílo nelze identifikovat s duševním stavem jeho původce ani s žádným s duševních stavů, které vyvolává u subjektů, které je vnímají...
- ▶ (JM): Znakem se jeví umělecké dílo:
  - ▶ ve svém vnitřním složení
  - ▶ ve svém vztahu ke skutečnosti
  - ▶ ve vztahu ke společnosti
  - ▶ ve vztahu ke svému původci
  - ▶ ve vztahu ke svému vnímateli

Problém identity

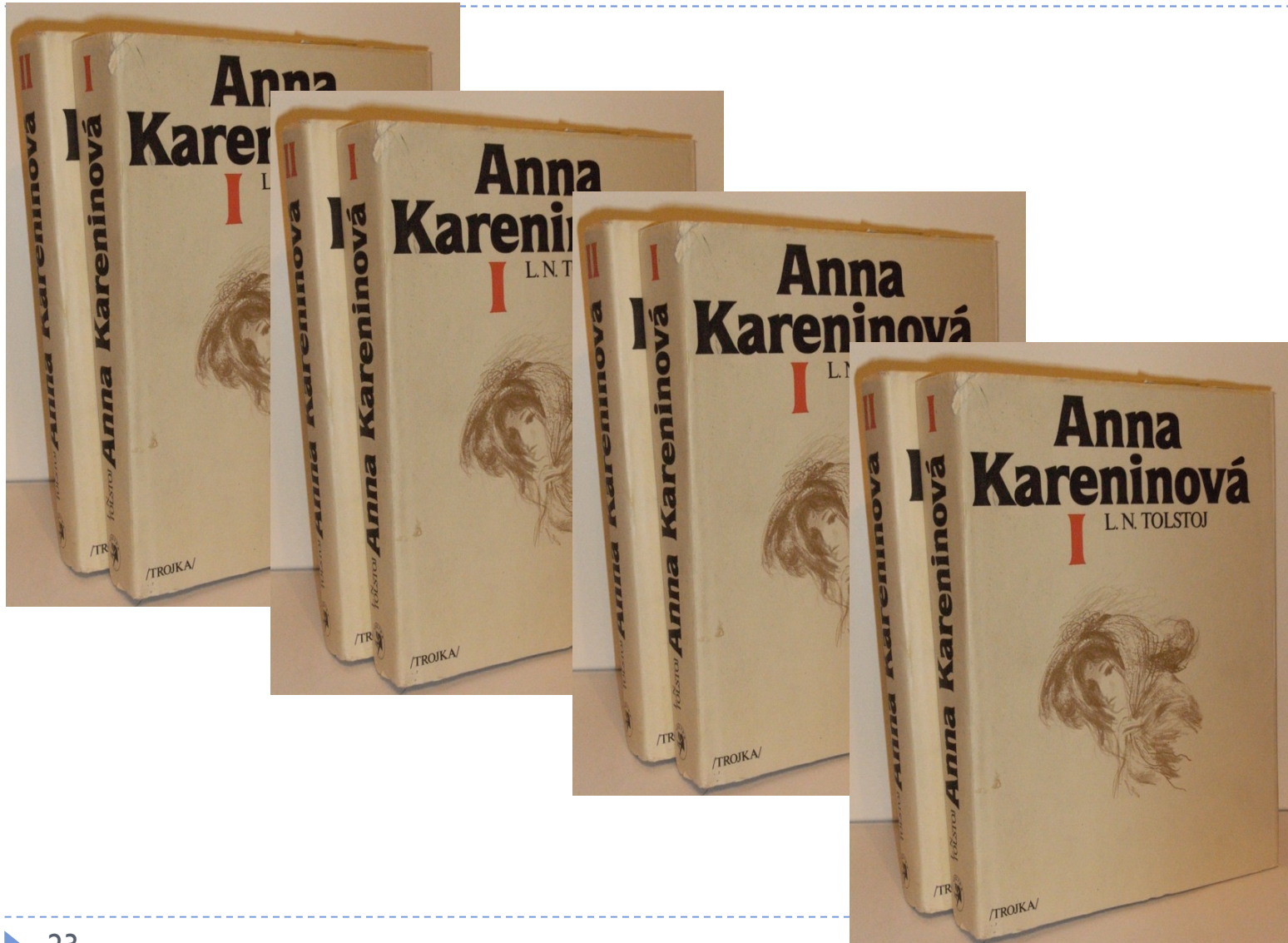

- ▶ (JM): Dílo existuje plně pouze v procesu interpretace
- ▶ Otázka identity díla
- ▶ TYPE / TOKEN

TOKEN

TOKEN / ...TYPE (?)

Několik poznámek k pojmu kultura

Moderní pojem kultury

- ▶ Osvícenství – **hodnotový (axiologický) pojem kultury**
  - ▶ jako zdokonalování, zušlechtění a zjemnění duševních a tělesných vlastností člověka

- ▶ **Johann Gottfried Herder (1744-1803)**
  - ▶ dějinný proces – jako postupný a zákonitý vývoj, v němž musí rozum a spravedlnost vést k upevnění lidskosti
  - ▶ Zdokonalování národů → zdokonalování lidstva

Nástup moderních věd

- ▶ **Historiografie**

- ▶ Postupně se prosazuje pojem kultury jako celku vztaženého ke kolektivnímu nositeli a určité době

- ▶ **Antropologie (sociální a kulturní a.)**

- ▶ E. B Tylor:
  - ▶ hodnotově neutrální pojem kultury
  - ▶ deskriptivní pojem kultury

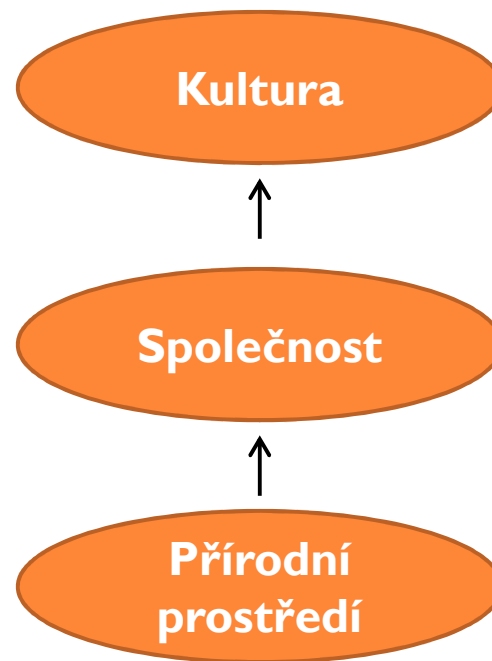
viz další 2 obrázky

Antropologický pojem kultury

- ▶ Přirozené vs. umělé (člověkem vytvořené) prostředí
- ▶ Základní model:

Kultura – civilizace – pokrok?

- ▶ Orientalismus (Edward Said, 1935-2003)
- ▶ Kulturní pesimismus
  - ▶ Postupný úpadek kultury (M. Heidegger)
  - ▶ Zvrat „ve směřování“ kultury (T.W.Adorno, M. Horkheimer)

Proces civilizace

- ▶ N. Elias, *O procesu civilizace*, 1939
  - ▶ Proměny lidského chování od středověku do doby moderní doby
- ▶ Rostoucí diferenciaci a komplexnost
- ▶ Mění se nejen formy vzájemné provázanosti lidí, ale i sami lidé:
  - ▶ psychogeneze civilizace – rozvoj osobnostních struktur a způsobů chování
  - ▶ sociogeneze civilizace – jak se mění nerovnost, moc a řád

Konstruktivismus

- ▶ Sapir-Whorfova hypotéza
  - ▶ 30. léta 20. stol.
  - ▶ Pojetí reálného světa je vystavěno na jazykových zvyklostech dané komunity
  - ▶ Kritika: myšlení nelze ztotožnit s jazykem
- ▶ (Psycholingvistika, Lingvistická antropologie)